

“ŞAHSİYETSİZ KİMSEYE İTAAT ETME!” NEHY-İ İLÂHİSİ

Arapça bir atasözünde şöyle denilmiştir:

“مَنْ يَهْنُ يَسْهُلَ الْهَوَانُ عَلَيْهِ”

“Her kim şahsiyetsiz/aşağı/basit ise, şahsiyetsizlik/aşağılık ona kolay gelir.”

İşbu Ata Sözü'nün Anlamı

Omurgasız ve şahsiyetsiz karaktere sahip kişilerde onur ve şahsiyet aramayın, bu kötülüğü ya da ihaneti nasıl yapar demeyin!

Dolayısıyla; yaşları, sıfatları ve işgal ettikleri makam ve meslekleri ne olursa olsun;

Onlardan haksızlık, zulüm, edepsizlik, vefasızlık ve ahlaksızlığın sadır olmasına; böylesi menfi durumlar karşısında seyirci olmalarına ve hatta, bu tür rezaletlere destek olmalarına şaşırmayın!..

Zira, onların bu hali kendileri için gayet normaldir! Çünkü, onların o tutum ve davranışları, karakterlerinin bir yansımasıdır. Onlardan başka bir hal beklenemez...

KALEM SÛRESİ'NDE, “ŞAHSİYETSİZ KİMSEYE İTAAT ETME!” LAFZININ GEÇTİĞİ AYETLER TOPLULUĞU

Kur'an-ı Kerim'de Kalem Suresi'nin baş taraflarındaki ayetlerde itaat edilmeyecek ya da sözü dinlenmeyecek kimseler sıralanırken, bunların arasında “مَهِينٍ” (mehîn) lafzıyla, “*şahsiyetsiz olan kişi*” de zikredilmektedir.

Kalem Suresi'ndeki ilgili Ayet-i Kerime grubu şöyledir:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فَلَا تُطِعِ الْمُكَذِّبِينَ {8} وَدُّوا لَوْ نُذِرُهُمْ فَيَذَرُوهُنَّ {9} وَلَا تُطِعِ كُلَّ حَلَّافٍ مَّهِينٍ {10} هَمَّازٍ مَشَّاءٍ بِنَمِيمٍ {11} مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ {12} عَثَلٍ بَعْدَ ذَلِكَ رَنِيمٍ {13} أَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ {14}

“... Öyleyse (Ey Rasülüm, Allah'ı, Kur'an'ı ve Peygamber'i) yalanlayanlara itaat etme! (onları tanıma!). Onlar senin (inanç konusunda) istedikleri tavizleri vererek yumuşak davranmanı ve onlara yağ çekmeni isterler ki, kendileri de (sana karşı şiddetli muhâlefetten vazgeçerek) sana yağ çeksinler ve yumuşak davransınlar.

Her şeye yemin edene, şahsiyetsize (aşağılık adama), kusur arayarak ayıplayıp durana, lâf taşıyana (koğuculuk yapana), hayra mâni olana, zulmedene, günah

işleyene, kaba ve zorbaya; bunlardan başka bir de soysuza, zalime ve kötülüğe yordakçı olana da -mal ve oğulları var (bir yararı dokunur) diye, sakın itaat etme!” (Kalem, 68/8-14).

Açıklama

Konumuz dışı olduğu için, yazımızda, yukarıda verilen ayetlerdeki tüm kavramları ele almıyacağız. Sadece 10. Ayette geçen “مَهِينٍ” (şahsiyetsiz kişi) kavramına temas edeceğiz.

Elmalı’lı merhum, Kalem Suresi 10. ayette geçen “مَهِينٍ” (mehîn) kelimesine; *“alçak, görüş ve tedbiri basit, suflî düşünür, kendi kendini küçük düşürür, yalancı, değersiz, her kalıba dökülür, her fenalığa sürüklenir”* anlamlarını vermiştir. (Elmalı’lı, Hak Dini Kur’an Dili, VIII/5273).

Evet Allah Teâlâ, ayet-i kerimelerdeki diğer kötülerle birlikte, *“mehîn”* (şahsiyetsiz) kişiye de dikkat edilmesini ve ona da itaat edilmemesini emrederek, bir anlamda Müslümana, “kişisel gelişim” dersi veriyor.

Çünkü böylelerine itaat eden ya da arkadaş olanın akıbeti de onlar gibi olur.

Bunun yanında şahsiyetsiz kişiler çok tehlikeli olur. Onlar, hayatlarında hep menfaat avını gözetirler.

Kedinin fareyi görünce kahve tepsisini elinden atıverip fareye koştığı gibi; tüm değerlerini, dostlarını ve kendilerine iyilik edenleri silkeler geçerler. Yani, kendilerine iyilik edenlere bile, hatta babalarına bile vefasız olurlar.

Onlar, genelde liyakatsiz olurlar. O yüzden yalakalıkla, layık olmadıkları makamlara ulaşırlar. Layık olmadıkları makamlara ulaşınca da bu kez, o makamları korumaya gelir sıra! Bunun için de her tür taklayı atarlar... Kendilerinden iyi-kötü, güzel-çirkin ne istenirse, ziyadesiyle yerine getirirler.

Çünkü onlar, layık olmadan o makama geldiklerini çok iyi bilirler. Liyakatli olanın ise, kimseye eyvallahı olmaz; liyakatli kişi daima kendine güvenir, orada olmazsa başka yerde nasibini arar. Gerekirse, kartallar gibi yalnız uçmayı da bilir.

Şahsiyetsiz ve liyakatsizin iş başına gelmesinden dolayı asıl cezayı/zararı da toplum çeker. Çünkü, hem beceriksiz oldukları için işi başarılı şekilde yürütemezler hem de yanlışa yanlıştır ve doğruya doğru diyemezler.

Üstlerindeki irade, *“Bunun rengi nedir?”* diye sorduğunda, karşılarında el-pençe divan durarak, *“siz hangi renk görüyorsanız odur Efendim!”* derler. Padişahın yalakasının, *“ben padişahın adamıyım Efendim, patlıcanın değil!”* dediği gibi!

Kısaca, Doğrunun arkasında duramazlar. Aksine, güç odaklarının menfaati doğrultusundaki illegal emir ve talimatlara boyun eğerler. Onlar için tek değer ve tek hedef, koltuğu korumaktır. Aynı bağlamda, ne verilirse pastadan da paylarını almaktır.

Şahsiyetsizlerin; dostlarını nereden, ne zaman ve ne şekilde vuracakları da belli olmaz. Her an, umulmadık zaman ve şekilde, kendilerine hayati anlamda iyiliği dokunan dostlarını bile, arkadan vurabilirler... Keza, babalarını da!.. Çünkü onların tek değerleri, kendi canları ve menfaattarıdır. **“Falancaya salahiyet versen, önce babasını keser”** dedikleri gibi...

Şahsiyetsiz kişiyle birlikte iş yapmak da çok tehlikeli olduğu gibi, birlikte yola çıkmak da oldukça risklidir. Çünkü hemen satıverirler...

Şahsiyetsizlere, çoğu kere eğitim, tahsil ve güzel meslekle meşreplerin de faydası olmaz. Eğitimin, meslek ve meşrebin, belli bir noktaya kadar sadece baskılayıcı etkisi olur. Belli bir aşamadan sonra ya da şahsiyetsiz kişi nezdinde lokma büyük telakki edildiğinde, o eğitimin, mesleği ve meşrebin etkisinden sıyrılıverirler.

Şahsiyetsizler, hak ve hukuk için gerekli olan yerde, ya da istenen yerde şahitlik etmekten de korkup kaçarlar. Şahitlikten kaçınmanın yalan şahitlikle eşdeğer olduğuna işaret eden hadisi şerifler vardır.¹ Yalan şahitlik ise, sahih hadislerde şirke eşdeğer kabul edilmiştir. (Ebu Davud, Akdiye, 15; Tirmizi, Şehâdât, 3; İbn Mace, Ahkâm, 32; Ahmed, IV/321. Geniş bilgi için bkz. <https://ahmetgelisgen.com/Makale-Detay.aspx?ID=449#2033054504>).

Şahsiyetsizler, yaptıkları rezaletlerden dolayı da ne Allah'tan korkarlars ne de kuldandan utanırlar... Yüzlerine tükürülse, yağmur yağdı sanırlar...

Şahsiyetsizlerin sıfatları daha da artırılabilir... Esasen, yalancılık, verdiği sözü tutmamak, emanete hıyanet ve davalıştığı kimseye karşı hak-hukuk sınırlarını aşarak onunla mücadele etmek gibi, münafıklara ait sıfatlar, şahsiyetsizler için de söz konusu olabilir.

Şahsiyetsiz Kimselere İyilik Meselesi

“Şahsiyetsizler”, çoğu kere iyiliğe de ehil değildirler... Zaten, ayet-i kerime'deki **“itaat etme!/sözünü dinleme!”** anlamı içerisinde bu anlam da mündemiçtir. Halkımız arasında meşhur, **“sivrittiğin kazık...”** atasözü de bunun için söylenmiş olmalı!.. Yoksa bu söz, herkese yapılacak iyilik hakkında söylenemez... İyiliğin de ekileceği toprağı bulmak, doğru olandır. Benzer anlamdaki bir atasözünde de;

“اَتَّقِ شَرَّ النَّيِّمِ إِذَا أَكْرَمْتَهُ / Aşağılık (şahsiyetsiz) adama iyilik ettiğinde, şerrinden sakın! (kendini gözetle!)” denmiştir.

Tevbe Suresi 74. ayetinin bir kısmı olan **“وَمَا نَقَمُوا إِلَّا أَنْ أَغْنَيْتَهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ”** (Münafıkların) **Peygamber'e ve müminlere kin beslemelerinin sebebi, Allah ile Rasûlü'nün onları ihsanından zenginleştirmiş olmasından başka bir şey değildir”**

¹ Tergîb, III/505 (Tebarani Mu'cemül Kebir ve M. Evsat'tan); Heytemi, Zevâcir, II/577. Heysemi, senedde bulunan Abdullah b. Salih hakkında çoğunluğun zayıf ravi dediğini, ancak Şuayb b. Leys ve Me'mun gibi muhaddislerin, Abdullah b. Salih hakkında sika dediklerini söylemektedir. (Heysemi, Zevâid, IV/363).

(Tevbe, 9/74) ayet-i kerimesi de şahsiyetsiz kimselere iyilik etmenin kötülükle karşılık bulduğunu ifade etmektedir.

Bu bağlamda, "اتَّقِ شَرَّ مَنْ أَحْسَنَتْ إِلَيْهِ" /**İyilik ettiğin kimsenin şerrinden sakın**" sözü hakkında da Muhaddis İmam Sehâvi, Bu söz hakkında "(hadis olup) *olmadığını bilmiyorum*" notunu düştükten sonra, "*Seleften bazılarının sözüne benziyor, ancak sözün anlamı mutlak değildir.* (Yani bu söz, her iyilik yaptığın kişinin sana kötülük yapmasında kork, anlamına değildir). *Aksine bu söz, şahsiyetli ve değerli kimseler hakkında değil, "şahsiyetsiz kimseler" hakkındadır*" demektedir. (Sehâvî, el-Makâsîdü'l-Hasene, s. 39; Hadis No: 25. Acluni de aynı görüşü nakletmiştir. Keşfü'l-Hafâ, I/44; Hadis No: 86).

İmam Sehavî ve Aclûni, aynı kaynaklarda, Ebû Amr b. el-Alâ'den² da şu bilgiyi nakletmektedirler:

"İmamlardan birisi, bir kısım dostlarına şöyle hitap ediyordu: "**Önemsemediğinde şahsiyetli kişiden; iyilik ettiğinde şahsiyetsiz kişiden; yamuk yaptığında akıllı kişiden, merhamet ettiğinde ahmak kişiden; muâşeret ettiğinde de fâcir (günahkar ve kâfir) kişiden sakınman şartıyla beraber olabilirsin! ...**" (Sehâvî, el-Makâsîdü'l-Hasene, s. 39; Hadis No: 25; Hafâ, I/44; Hadis No: 86).

Bu sözde asıl anlatılmak istenenin; "***anılan kişilere, belirtilen tutumlarla yaklaşırsan zarar görürsün***" mesajı olduğu aşikardır. Söz konusu mesaj, iğneli bir şekilde anlatılmıştır.

Hadis-i Şerifte Şahsiyetsizlere ve Kötülere Karşı Uyarı

Tirmizî'nin Sünen'inde ve diğer bazı kaynaklarda gelen makbul hadis-i şerifte, "***Kızıl belalara, yere batırılmaya (hasf) ve insanın anlayış yapısının bozulmasına (mesh) sebep olacak kötü eylemler***" sayılırken;

"***وكان زعيم القوم أردلهم / Kavmin en rezili (en kötüsü), liderleri olduğu zaman***

ve;

"***Bir şahsa, şerrinden korkulduğu için saygı duyulduğu zaman / وأكرم الرجل / مخافة شره***

² Anladığımız ve ulaşabildiğimiz bilgilere göre sözü edilen Ebû Amr b. el-Alâ' el-Basrî, 7 kıraat imamından biridir. Mekke, Medine ve Basra'da yetişmiş, Basra'ya yerleşmiş, Kûfe'de, H.154/M.771'de vefat etmiştir. (Bkz. T. A. ; "Ebû Amr b. Alâ", TDV İslâm Ansiklopedisi, X/94-96).

Maddelerine de yer verilmiştir.³ (Bkz. Tirmizi, Fiten, 38, IV/494; No: 2210. Hadis-i şerif hakkında geniş bilgi için bkz. <https://www.ahmetgelisgen.com/Makale-Detay.aspx?ID=154#20330361>)

Bu nedenlerdendir ki, Müslüman kimse, “*şahsiyetsiz*” olamaz. Sıfatı Müslüman olan bir kimse şahsiyetsizse şayet, iman etmede veya en azından imanın kemalinde bir sorun var demektir. Başka bir deyişle “*şahsiyetsizlik*”, münafıklıktan bir haslettir veya şübedir, denebilir.

Bu meyanda, bazı hadis-i şeriflerde haber verilen, bazı kötü insanlarla karşılaşıldığında onlarla kavgaya tutuşmamak ya da zararlarından korunmak için “*müdârâ*” kabilinden onlara karşı gösterilebilecek yumuşak ve geçiştirme tavır, şahsiyetsizlikten apayrı bir turum olup, İslam’ın sosyal siyaset stratejisi bağlamında müsaade ettiği ruhsatlardandır. (Bkz. Furkan, 25/63; Buharî, Edeb, No: 6131).

Mevlâ-ı Müteâl bizleri, önce imansızlıktan ve şahsiyetsizlikten, sonra da şahsiyetsizlerin şerrinden emin ve muhfûz eylesin. Amin!

03.10.2023

Dr. Ahmet GELİŞGEN

www.ahmet.gelisgen.com

³ Sözü edilen hadis-i şerif, “*hasen*”dir ve birden çok kaynaktan gelmiştir. “*Hasen hadis*”, makbul hadistir; yani, dinde delildir.)